

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์

The Development of Contemplative Education Course to Enhance the Desirable Characteristics for Student Teachers

พลวัต วุฒิประจักษ์*

Pollawat Wuttiprajack

มาเรียม นิลพันธุ์**

Maream Nillapun

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู 2) ออกแบบและพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู 3) ทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู 4) ประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ด้วยการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) แบบแผนการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experiment Design) โดยวัดผลก่อนและหลังตามกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ในชั้นเรียน มีการดำเนินการวิจัยกลุ่มทดลองได้มาจากการสุ่มแบบอาสาสมัคร จากนักศึกษาครูสาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 19 คน ผลการวิจัยพบว่าความเข้าใจเกี่ยวกับจิตตปัญญาศึกษาก่อนและหลังเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 คุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาก่อนและหลังเรียน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความพึงพอใจของนักศึกษาครูที่มีต่อหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษามีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมากที่สุด

Abstract

This research aimed to study and analyze the foundation on developing a contemplative education course for student teachers, to design and develop, implement, and evaluate the effectiveness of this developed course, employing the Research and Development method, with the mixed methods research and quasi-experiment design. Both pre-test and post-test were conducted in the process of implementing the course in the classroom. The sample group was from 19 volunteer students in the Social Studies Program. The research results revealed a significant difference of knowledge and understanding of this course between the pre-test and post-test at 0.01 level. The desirable characteristics of student teachers, based on the concept of contemplative education, before and after taking the course were significantly different at 0.01 level. The satisfaction of the students toward this course was at the highest level.

* นักศึกษาปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสโลกาภิวัตน์ในยุคปัจจุบันส่งผลให้สังคมโลกเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร (Information Age) มีความสะดวกรวดเร็วในการเดินทางและการติดต่อสื่อสาร ส่งผลต่อการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา โดยเฉพาะด้านการศึกษาอยู่ภายใต้กรอบของวัฒนธรรมทุนนิยม เป้าหมายหนึ่งของการศึกษาคือ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ทั้งภายในประเทศและสู่ความเป็นสากล ผู้เรียนต้องมีสมรรถนะด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ตามที่สังคมมุ่งหวัง ความรู้ความสามารถของประชากรเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ ที่เรียกว่า “สังคมอุดมปัญญา” (Intellectual Society) (สำนักมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2549: 1) สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดกว้างในการรับกระแสวัฒนธรรมต่างชาติ ส่งผลให้คนไทย เยาวชนไทยจำนวนไม่น้อยไม่สามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ตกอยู่ภายใต้ค่านิยมบริโภคนิยมแบบขาดวิจลณญาณ หลงใหลวัฒนธรรมต่างชาติ ปลดปล่อยละเลยแบบแผนชีวิตอันดีงามของสังคมเดิม ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ความมั่นคงของสังคมไทย เสียเปรียบดุลการค้า เกิดปัญหาสังคมอย่างต่อเนื่อง ทางฝ่ายการศึกษาต้องเร่งระดมนักวิชาการ นักพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคนในยุคศตวรรษ ที่ 21 ซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคมปัจจุบันและสังคมอนาคต ให้ได้อย่างสันติและมีความสุขตามสภาวะแห่งตน จึงส่งผลให้หลายประเทศทั่วโลกหันมาเพิ่มความสำคัญกับการศึกษา ในฐานะกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 80 (3) ที่ได้ระบุไว้ว่า การเตรียม

การศึกษาของประเทศให้มีคุณภาพและมาตรฐานสูงขึ้นอย่างได้ผลนั้นกล่าวได้ว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งเพราะการศึกษาระดับอุดมศึกษามีหน้าที่โดยตรงในการสร้างแรงงานทางปัญญา ผ่านกระบวนการผลิตกำลังคนระดับสูง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การอุดมศึกษาไทยจึงจำเป็นต้องเร่งปฏิรูปอย่างเร่งด่วนเพื่อให้เกิดคุณภาพในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ในหมวด 5 มาตรา 34 ได้กำหนดให้คณะกรรมการอุดมศึกษา มีหน้าที่พิจารณาเสนอมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการศึกษาของชาติ มาตรฐานการอุดมศึกษาตามประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 7 สิงหาคม 2549 ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน คือ มาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต มาตรฐานด้านการบริหารจัดการอุดมศึกษา และมาตรฐานด้านการสร้างและพัฒนาสังคมฐานความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา บรรลุตามจุดมุ่งหมายและหลักการของการจัดการของชาติ (คู่มือการประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษา, 2550: 1)

จุมพล พูนภักธีวิน (2548) กล่าวว่า คงถึงเวลาที่ต้องมาสังคายนากระบวนการศึกษาใหม่ทั้งหมด เพื่อสร้างและพัฒนาจิตสำนึกใหม่ทางการศึกษา เปลี่ยนจากการเน้นและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และพัฒนามิติด้านนอก โดยละเลยหรือไม่ให้ความสำคัญมิติด้านใน มาเป็นการเน้นและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และพัฒนามิติด้านในของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียวกับชุมชน วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสรรพสิ่งการศึกษาที่เป็นอยู่ในกระแสหลักเน้นให้เห็นความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงอย่างพอเพียง

การศึกษาจึงลดค่าให้เหลือเพียงการติดตาม และเพิ่มค่าได้ตามความรวดเร็วในการติดตาม และปริมาณของสิ่งที่ตามทัน มีนักวิชาการและหน่วยงานที่สนใจแนวคิดจิตตปัญญาได้อธิบายความหมายจิตตปัญญาไว้ ส่วนราชบัณฑิตยสถาน (2551) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การศึกษาที่สร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ต่อชีวิตและความเป็นมนุษย์ เน้นการปลูกฝังความตระหนักรู้ภายในตน ความเมตตา และสำนึกต่อส่วนรวม การนำปรัชญาและศาสนามาพัฒนาจิตฝึกปฏิบัติจนมีสติและเกิดปัญญา สามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเอง ผู้อื่น และสังคม”

จิตตปัญญาศึกษาเป็นการศึกษาที่เน้น และให้ความสำคัญกับการพัฒนาความตระหนักรู้และการเรียนรู้ มิติ โลกด้านใน (อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อทัศนคติ มุมมองต่อชีวิตและโลก) มองตนเองให้คุณค่าในเรื่องการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ซึ่งหมายถึงการสังเกตอย่างมีสติต่อการเปลี่ยนแปลงภายในของคนที่เกิดขึ้นจากการเผชิญกับผู้อื่น และโลกภายนอกผ่านกระบวนการวิธีการ กิจกรรมที่หลากหลาย (การนั่งสงบอยู่กับตนเอง/การเจริญสติภาวนา Self and Group reflection, dialogue, deep listening, กิจกรรมอาสาสมัคร บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ศิลปะ ดนตรีไปจนถึงพิธีกรรมทางศาสนา) อย่างลึกซึ้งทางความคิด และจิตสำนึกใหม่ เกี่ยวกับตนเอง และโลกส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติและการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและปัญญามีความรักความเมตตาต่อตนเองและสรรพสิ่ง ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งและเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2552)

ประเวศ วะสี (2547) กล่าวว่า การศึกษาทั้งหมดล้วนเอา “วิชา” เป็นตัวตั้ง ไม่มีการศึกษาเพื่อให้เข้าใจตนเอง และเพื่อการเปลี่ยนแปลง

(Transformation) การศึกษาทุกระดับทุกประเภทควรจะมีการศึกษาทำให้ผู้เรียนรู้จักตัวเองและพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้นโดยมีทางเลือกหลายๆ ทาง ถ้าการศึกษาทำได้ดังนี้ การศึกษาจะเป็นเครื่องมือสร้างสุขและสร้างสันติ

ผู้วิจัยในฐานะผู้ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอนในกลุ่มวิชาหลักสูตรและการสอนของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี จึงเห็นความสำคัญจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นการสนองนโยบายของคณะครุศาสตร์ ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและผู้เรียนโดยยึดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิในระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (Thai Qualifications Framework for Higher Education ; (TQF : HEd) เป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตร แนวคิดทฤษฎีพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เป็นกรอบพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาใช้แนวคิดของ ทาบา (taba) ไทเลอร์ โอลิวา (Oliva Model) เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ (Saylor Alexander) และเลวิส วิชัย วงษ์ใหญ่ (Lewis) สรุปขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้มี 4 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นสำรวจข้อมูลพื้นฐาน 2. ขั้นออกแบบและพัฒนาหลักสูตร 3. ขั้นการทดลองใช้หลักสูตร 4. ขั้นการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย นโยบาย ประชญา แนวคิดเกี่ยวกับการอุดมศึกษาของไทย และสำรวจแนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ครู และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ใช้ครูเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การวิเคราะห์ข้อมูลมีกรอบแนวคิดต่างๆ ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติครู และบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2545 ประชญา การอุดมศึกษาไทย กรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2552 คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ของ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา สำนักงาน เลขาธิการคุรุสภา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ เสริมสร้างคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์ สรุป คุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์ตามแนวคิด จิตตปัญญาศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้มี 4 ด้าน คือ

1. ความตระหนักรู้ในตนเอง
2. ความเมตตากรุณา
3. จิตสาธารณะ
4. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3. แนวคิดเกี่ยวกับจิตตปัญญาศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เอกสารและเข้าร่วม ฝึกอบรมปฏิบัติการเกี่ยวกับกระบวนการจิตตปัญญา ศึกษาที่มีแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักการ พื้นฐานกระบวนการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา 7C's ประชญาและหลักการพื้นฐานของกระบวนการ จิตตปัญญาศึกษา ความเชื่อในความเป็มนุษย์ (Humanistic Value) กระบวนทัศน์องค์รวม (Holistic Paradigm) ทฤษฎีรูปตัว U (U – Theory

Otto Schamer) ลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Needs Hierachy) สุนทรีสนทนา (Dialogue) นิเวศภาวนา (Eco – Quest) โยคะ สุนทรีศิลป์ คุณลักษณะตามแนวคิดจิตตปัญญา ศึกษา การเสริมสร้างคุณลักษณะตามแนวคิด จิตตปัญญาศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด จิตตปัญญาศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานการ พัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับ นักศึกษาครู
2. เพื่อออกแบบและพัฒนาหลักสูตร รายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู
3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญา ศึกษาสำหรับนักศึกษาครู
4. เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้หลักสูตร รายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู โดยมี วัตถุประสงค์ย่อยดังนี้

4.1 เพื่อเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษาครูก่อนและ หลังการใช้หลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา

4.2 เปรียบเทียบคุณลักษณะบัณฑิตครู ที่พึงประสงค์ก่อนและหลังการใช้หลักสูตรรายวิชา จิตตปัญญาศึกษา

4.3 เพื่อประเมินความพึงพอใจของ นักศึกษาครู ที่มีต่อกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรรายวิชา จิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู เพื่อเสริมสร้าง คุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์ เป็นการวิจัยแบบ

วิจัยพัฒนา (Research and Development R& D) และการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental design) มีการทดสอบก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา (one Group Pretest - Posttest Design) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิจัย (Research) เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู โดยศึกษาสำรวจวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ศึกษาเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรได้แก่ การสัมภาษณ์ และการสำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรกับผู้บริหาร ผู้สอนจากสถาบันผลิตครูและหน่วยงานผู้ใช้ครู

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development) เป็นขั้นการพัฒนาหลักสูตรเพื่อยกร่างหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู กำหนดจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ คำอธิบายรายวิชา เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมประสบการณ์ กำหนดวิธีวัดและประเมินผลหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร โดยผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ มีการจัดสนทนากลุ่มเพื่อพิจารณาร่างหลักสูตร นำไปศึกษานำร่องกับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย (Tryout)

ขั้นตอนที่ 3 วิจัย (Research) เป็นขั้นการทดลองใช้หลักสูตรและหาประสิทธิภาพจากการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู (One Group Pretest - Posttest Design) โดยผู้วิจัยได้นำหลักสูตรไปใช้กับนักศึกษาทดลอง มีการทดสอบก่อนการพัฒนา และหลังการพัฒนา และสอนโดยผู้วิจัยและอาจารย์ที่ผ่านการอบรมกิจกรรมจิตตปัญญาจำนวน 3 ท่าน โดยใช้ระยะเวลาทดลอง 15 สัปดาห์

ขั้นตอนที่ 4 พัฒนา (Development) เป็นขั้นการประเมินผลหลักสูตรหลังจากที่นำไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลองและนำหลักสูตรไปขยายผลยังมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขเป็นหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาฉบับสมบูรณ์

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากร คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 ถึงชั้นปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี จำนวน 56 คน สาขาวิชาดังนี้ 1) การศึกษาปฐมวัย 2) ภาษาไทย 3) สังคมศึกษา 4) ภาษาอังกฤษ 5) คณิตศาสตร์ 6) วิทยาศาสตร์ 7) พลศึกษา 8) เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสารการศึกษา

กลุ่มเป้าหมาย เป็นนักศึกษาครูสาขาวิชาต่างๆ ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี จำนวน 19 คน ทั้งนี้คัดเลือกจากการอาสาสมัคร โดยมีเกณฑ์ดังนี้

1. เป็นนักศึกษาที่มีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมรับการพัฒนาคูณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยใช้หลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา

2. มีความศรัทธาในแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

3. มีความพร้อมและเสียสละในการเรียนช่วงวันหยุดเสาร์หรืออาทิตย์

2. หลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู มุ่งเน้นพัฒนาลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์ 4 ประการ ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตนเอง ความเมตตา กรุณา จิตสาธารณะ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3. ระยะเวลาในการทดลอง การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เวลาทดลอง 15 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง รวมเป็น 60 ชั่วโมง สถานที่ทดลอง

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

4. ตัวแปรในการวิจัย

4.1 ตัวแปรต้น กิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู

4.2 ตัวแปรตาม มีดังนี้

4.2.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู

4.2.2 คุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์ ได้แก่ (1) ความตระหนักรู้ในตนเอง (2) ความเมตตา กรุณา (3) จิตสาธารณะ และ (4) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

4.2.3 ความพึงพอใจของนักศึกษาครูที่มีต่อกิจกรรมการเรียนการสอน

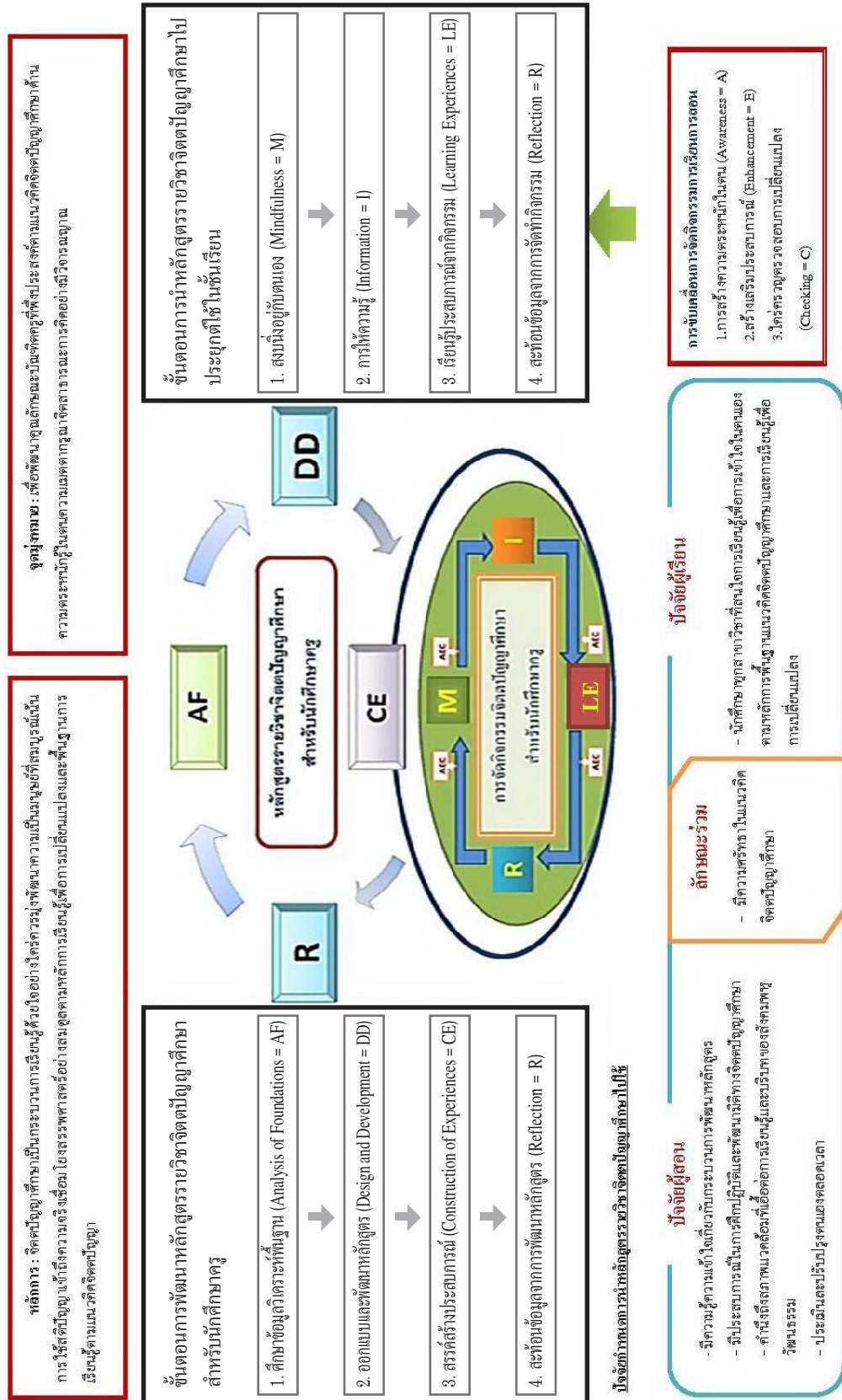
ผลการศึกษา

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตครูที่พึงประสงค์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จากแหล่งข้อมูลเอกสารประกอบด้วยนโยบายการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 นโยบายการพัฒนาการศึกษาของคณะครุศาสตร์ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยใช้กรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา คุณภาพของบัณฑิตตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่สะท้อนคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ (Learning outcome) จากการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ ผลการประเมินความต้องการจำเป็น มีรูปคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์

ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา 4 ด้าน คือ 1. ความตระหนักรู้ในตนเอง 2. ความเมตตา กรุณา 3. ด้านจิตสาธารณะ 4. ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรจิตตปัญญาศึกษาที่จะจัดให้กับนักศึกษาครู เพื่อพัฒนาจิตให้กับนักศึกษาครูในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการสอน

2. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักศึกษาครู สรุปว่าการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษามีขั้นตอนตามรูปแบบ (ACDDCER MODEL) มี 4 ขั้นตอน คือ ตอนที่ 1 ขั้นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis of Foundation) ตอนที่ 2 ขั้นออกแบบและพัฒนาหลักสูตร (Design and Development: DD) ตอนที่ 3 ขั้นการสร้างประสบการณ์ (Construction of Experience: CE) ตอนที่ 4 ขั้นการสะท้อนข้อมูลจากการพัฒนาหลักสูตร (Reflection: R) โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นฐานการปฏิบัติตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง พลวัตกลุ่ม การเจริญสติ นิเวศภาวนา สัมผัสสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การศึกษาชุมชน การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สุนทรียสนทนา ศาสตร์แห่งรูป ศาสตร์แห่งเสียง ศาสตร์แห่งการเคลื่อนไหว การออกแบบการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาดังแผนภูมิรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรต่อไปนี้

3. ผลการนำหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในชั้นเรียนขั้นตอนการนำหลักสูตรรายวิชาไปใช้ในชั้นเรียน 4 มีขั้นตอนตามรูปแบบของ MILER Model ดังนี้ 1) ขั้นสงบนิ่งอยู่กับตัวเอง (Mindfulness: M) 2) ขั้นการให้ความรู้ (Information: I) 3) ขั้นเรียนรู้ประสบการณ์จากกิจกรรม (Learning Experience: LE) 4) ขั้นการสะท้อนความคิดจากการจัดกิจกรรม (Reflection: R) โดยมีการขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละขั้นมีดังนี้ (AEC) 1) การสร้างความตระหนักในตน (Awareness: A) 2) สร้างเสริมประสบการณ์ (Enhancement: E) 3) ใคร่ครวญตรวจสอบการเปลี่ยนแปลง (Checking : C)

4. ผลการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู

4.1 ผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครูสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.2 ผลการประเมินคุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการประเมินระหว่างการพัฒนาในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านย่อยพบว่า ด้านการมีจิตสาธารณะมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นด้านความเมตตากรุณา และลำดับสุดท้ายด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

4.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาครูที่มีต่อกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านย่อยพบว่า ด้านเนื้อหากิจกรรมจิตตปัญญาศึกษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านวิธีเรียน

รู้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดและด้านนำไปประยุกต์ใช้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อค้นพบจากการสะท้อนความคิดหลังจากเรียนจบหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักศึกษาครู โดยใช้ประเด็นต่อไปนี้

1. มีสมาธิเปลี่ยนไปหรือไม่การเปลี่ยนเกิดจากกิจกรรมใดเปลี่ยนแปลงอย่างไร

เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด กิจกรรมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือการเจริญสมาธิอยู่กับตัวเอง การกำหนดลมหายใจ เข้า-ออก โยคะการกำหนดลมหายใจที่สัมพันธ์กับการผ่อนคลายกล้ามเนื้อตามท่าและอริยาบทของกิจกรรมโยคะ การผ่อนคลายตระหนักรู้ (นอนสมาธิ) การฟังเสียงดนตรี เสียงธรรมชาติ น้ำไหล ลมพัด นกร้อง เสียงคลื่น กิจกรรมกล่อ่งไม้สร้างพลัง นิเวศภาวนา การจัดดอกไม้ การสวดมนต์ การแผ่เมตตา

สิ่งที่เปลี่ยนแปลง

1. รู้จักตนเองเข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้น
2. เข้าใจธรรมชาติและสรรพสิ่ง อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ ต้องการมีส่วนร่วมในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่
3. รู้จักการห้อยแขวนสิ่งที่ฟัง วิเคราะห์ใคร่ครวญ ไม่ด่วนตัดสินใจคิดอย่างมีเหตุผล มีความรอบคอบ

4. มีสติ จิตสงบ ใจกว้าง ใจเย็นมากขึ้น
5. รู้จักมองรอบด้าน มองทุกมิติ มองโลกในแง่ดี

2. ความเมตตากรุณาต่อผู้อื่นเปลี่ยนไปหรือไม่ การเปลี่ยนแปลงเกิดจากกิจกรรมใดเปลี่ยนแปลงอย่างไร ความรู้สึกเมตตาต่อผู้อื่นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กิจกรรมที่ทำให้เปลี่ยนแปลง

ได้แก่ สายธารชีวิต กิจกรรมนิเวศภาวนา กิจกรรมอาสาพัฒนาเข้าใจความต้องการของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักการเสียสละ เห็นผลดีของความสามัคคี ร่วมมือกันทำงานเพื่อสาธารณะประโยชน์

สิ่งที่เปลี่ยนแปลง

1. ได้ฟังการเล่าภูมิหลังชีวิตของเพื่อน มีความลำบาก เศร้า มีปัญหาอุปสรรคที่แตกต่างกัน บางคนร้องไห้ขณะเล่าเรื่องทำให้เห็นอกเห็นใจเข้าใจเพื่อน รักเพื่อนมากขึ้น

2. ได้เข้าไปอยู่ในท่ามกลางธรรมชาติ ทำให้ตระหนักรู้ว่าทุกสิ่งในโลกล้วนต้องพึ่งพาอาศัยกัน ธรรมชาติไม่มีเราได้แต่เราขาดธรรมชาติไม่ได้ ป่าไม้ ลสัตว์ป่า ต้นน้ำ ลำธาร มนุษย์ต้องเมตตาเกื้อกูลกันให้มากยิ่งขึ้นและโดยเร็ว

3. เข้าใจความต้องการของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักการเสียสละ เห็นผลดีของความสามัคคี ร่วมมือกันทำงานเพื่อสาธารณะประโยชน์

3. มีความตระหนักรู้ในตนเองเปลี่ยนไปหรือไม่ การเปลี่ยนนั้นเกิดจากกิจกรรมใด เปลี่ยนแปลงอย่างไร มีความตระหนักรู้ในตนเองเปลี่ยนไป กิจกรรมที่ทำให้เปลี่ยนได้แก่กิจกรรมสุนทรียสนทนา การได้ฟังผู้อื่นอย่างลุ่มลึก การได้เป็นผู้เล่า และมีผู้ฟังโดยไม่ต้องโต้แย้งแสดงความเห็นหรือลงสรุปสิ่งที่ฟัง ทำให้เข้าใจตนเอง เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นมากขึ้น มองเห็นจุดดี จุดด้อยของตนเอง และผู้อื่นสามารถนำมาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น การได้สะท้อนความคิดจากภายในจิตใจ พุดจากข้างในใจ

สิ่งที่เปลี่ยนแปลง

1. ทำให้รู้จักตนเองและผู้อื่น
2. เคารพความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่นมากขึ้น
3. รู้จักฟังมากขึ้น

4. รู้จักจุดเด่น จุดด้อย และจุดเปลี่ยนของชีวิตตนเอง

5. นำบทเรียนของตนเอง หรือของเพื่อน มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาชีวิตตนเองให้ดีขึ้น

4. จิตสำนึกต่อส่วนรวมเปลี่ยนไปหรือไม่ การเปลี่ยนนั้นเกิดขึ้นจากกิจกรรมใด เปลี่ยนแปลงอย่างไร มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมเปลี่ยนแปลงไป กิจกรรมที่ทำให้เปลี่ยนได้แก่ พลวัตกลุ่ม (กล่องไม้สร้างพลัง, สามเหลี่ยมมหัศจรรย์) กิจกรรมจิตอาสา รู้จักการทำงานเป็นทีม มีการวางแผนร่วมกัน เสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

สิ่งที่เปลี่ยนแปลง

1. มีจิตสำนึกร่วมที่จะอาสาทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมหรือสาธารณะประโยชน์
2. เห็นแบบอย่างของชุมชนห้วยสะพานที่มีความสามัคคีสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการที่จะทำงานในหน้าที่ครู หรือมีโอกาสกลับไปมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนบ้านเกิดมีการรวมกลุ่ม ทำกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

3. เห็นคุณค่าของพลังกลุ่ม ก่อให้เกิดพลังสามัคคี สร้างสรรค์และสืบสานวิถีชีวิตที่พึ่งตนเองและอยู่อย่างพอเพียง

5. มีทักษะทางภาษาเปลี่ยนไปหรือไม่ การเปลี่ยนนั้นเกิดขึ้นจากกิจกรรมใด เปลี่ยนแปลงอย่างไร มีทักษะทางภาษาเปลี่ยนไป เปลี่ยนแปลงจากกิจกรรม สุนทรียสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง การสะท้อนความคิด ผึกเป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี

สิ่งที่เปลี่ยนแปลง

1. รู้จักเป็นผู้ฟัง ฟังอย่างลุ่มลึก อดทนฟัง ไม่ได้ตอบหรือตัดสินในทันที
2. เป็นผู้ที่มีเหตุผลมากขึ้น ยอมรับตนเองและผู้อื่น

3. คำพูดทุกคำผ่านกระบวนการคิด
ใคร่ครวญก่อนพูดเสมอ

4. การสื่อสารที่สะท้อนความคิดในใจ
ของตนไม่ใช่การท่องจำอย่างขึ้นใจแล้วพูดออกมา

5. สามารถให้ข้อคิดในเชิงความรู้
อย่างมีเหตุผลแก่ผู้ฟังได้

6. มีศิลปะการพูดเพื่อมิตรภาพมากกว่า
การโต้แย้งเพื่อเอาชนะหรือสร้างความแตกต่าง

**6. มีทักษะด้านเหตุผลและการคิดอย่างมี
วิจารณญาณเปลี่ยนไปหรือไม่ การเปลี่ยนนั้นเกิด
ขึ้นจากกิจกรรมใด เปลี่ยนแปลงอย่างไร มีทักษะ
ด้านเหตุผลมากขึ้น เปลี่ยนแปลงจากกิจกรรมการ
วาดภาพการสะท้อนความคิด การเล่าเรื่อง สุนทรีย
สนทนา พลวัตกลุ่ม**

สิ่งที่เปลี่ยนแปลง

1. ใช้ข้อมูลและเหตุผลก่อนการตัดสินใจ
มากขึ้น

2. การเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ
การปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องธรรมชาติ

3. การใช้หลักศาสนธรรมมาเป็นแนวทาง
การดำเนินชีวิต

4. เข้าใจว่าผลของการกระทำใดๆ
ล้วนแต่มีเหตุปัจจัยที่แตกต่างกัน

**7. มีทักษะด้านมิติสัมพันธ์เปลี่ยนไป
หรือไม่ การเปลี่ยนนั้นเกิดขึ้นจากกิจกรรมใด
เปลี่ยนแปลงอย่างไร มีทักษะด้านมิติสัมพันธ์
เปลี่ยนไป เปลี่ยนแปลงจากกิจกรรม พลวัตกลุ่ม ต้อง
สัมพันธ์กันทั้งกายใจ ไปพร้อมๆ กัน กิจกรรมโยคะ
นิเวศภาวนา อาสาเพื่อพัฒนาและการจัดดอกไม้**

สิ่งที่เปลี่ยนแปลง

1. การอยู่ร่วมกันในสังคมสมาชิกต้อง
ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์เปรียบเทียบกับเพื่อน
ต้องเกื้อวรั้อยกันไปอย่างต่อเนื่องจึงจะเกิดพลัง

2. รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ร่วมคิด
ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา

3. การนำศาสตร์ต่างๆ มาเชื่อมโยงกัน
เพื่อการปฏิบัติงานที่สมบูรณ์

4. ร่างกาย จิตใจ ของมนุษย์มีความ
เชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ มนุษย์ซึ่งเป็น
หนึ่งเดียวกับธรรมชาติ

**8. มีทักษะด้านการเข้าใจธรรมชาติเปลี่ยน
ไปหรือไม่ การเปลี่ยนนั้นเกิดขึ้นจากกิจกรรมใด
เปลี่ยนแปลงอย่างไร มีทักษะด้านการเข้าใจธรรมชาติ
เปลี่ยนแปลงไป เปลี่ยนแปลงจากกิจกรรมนิเวศ
ภาวนา อาสาพัฒนา การศึกษาอารยวิถีของชุมชน
การสะท้อนความคิด**

สิ่งที่เปลี่ยนแปลง

1. รักและเข้าใจธรรมชาติมากยิ่งขึ้น
ได้เห็นการแบ่งปัน การพึ่งพาอาศัยกัน การอยู่ร่วมกัน
ของต้นไม้หลากหลายชนิดจากต้นไม้เล็ก พืชคลุมดิน
เห็ด รา ไม้ล้มลุก เถาวัลย์ พืชพุ่มเตี้ย พืชเรือนต้น
สูง พืชกาฝาก ต่างอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพา

2. เรียนรู้และเห็นประโยชน์ของพืช
สมุนไพรที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน นำมาใช้
ให้เกิดประโยชน์

3. เกิดความตระหนักรู้ว่า ดิน น้ำ ป่าไม้
แร่ธาตุ อากาศ สิ่งมีชีวิตทุกชนิดล้วนเป็นสิ่งเดียวกัน

**9. มีทักษะด้านดนตรีเปลี่ยนไปหรือไม่
การเปลี่ยนนั้นเกิดขึ้นจากกิจกรรมใด เปลี่ยนแปลง
อย่างไร มีทักษะด้านดนตรีเปลี่ยนแปลงไป
เปลี่ยนแปลงจากกิจกรรมผ่่อนพักตระหนักรู้ กิจกรรม
ศาสตร์แห่งเสียง ได้ฟังเพลงบรรเลง ดนตรีคลาสสิก
ฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังอย่างใคร่ครวญทำให้ผ่อนคลาย**

สิ่งที่เปลี่ยนแปลง

1. ฟังเสียงดนตรีคลาสสิกแล้วเกิดสมาธิ
เกิดจินตนาการ เพลิดเพลิน อารมณ์แจ่มใส

2. เกิดการใคร่ครวญ คิดพิจารณา ได้ยินเสียงดนตรีชนิดต่างๆ ขับเคลื่อนตามทำนอง มีเสียงสูง กลางต่ำ ผสานกันอย่างไพเราะ

3. ฟังดนตรีเป็นมากขึ้น ช่วยให้ผ่อนคลาย

10. มีทักษะการเคลื่อนไหวเปลี่ยนไปหรือไม่ การเปลี่ยนนั้นเกิดขึ้นจากกิจกรรมใด เปลี่ยนแปลงอย่างไร มีทักษะการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไป เปลี่ยนแปลงจากกิจกรรมโยคะ ศาสตร์แห่งการเคลื่อนไหว

สิ่งที่เปลี่ยนแปลง

1. เห็นความสัมพันธ์กันระหว่าง การผ่อนคลายกล้ามเนื้อตามท่าของโยคะกับการกำหนดลมหายใจเข้าออก

2. เห็นการเคลื่อนไหวของจิตไปยังร่างกายส่วนต่าง ๆ เกิดสมาธิระหว่างปฏิบัติกิจกรรมโยคะ

3. ได้หายใจอย่างถูกวิธีและมีคุณภาพ

4. เกิดความผ่อนคลายที่จะฝึกปฏิบัติโยคะ เพื่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต

5. อยากฝึกหัดเพิ่มเติมเพื่อนำไปเผยแพร่

11. มีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เปลี่ยนไปหรือไม่ การเปลี่ยนนั้นเกิดขึ้นจากกิจกรรมใด เปลี่ยนแปลงอย่างไร มีทักษะการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงเกิดจากกิจกรรมสุนทรียสนทนา เปิดใจ Who am I พลวัตกลุ่ม ค่ายอาสาพัฒนา การสะท้อนความคิด

สิ่งที่เปลี่ยนแปลง

1. ได้เรียนรู้ เข้าใจ บุคคล วิถีชีวิตของชาวบ้านห้วยสะพาน

2. ได้เรียนรู้ตนเอง เข้าใจตน เรียนรู้เพื่อน เข้าใจเพื่อน รักเพื่อนมากขึ้น

3. ตระหนักรู้ว่ามนุษยสัมพันธ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์

4. การได้สื่อสารทำความเข้าใจอย่างเป็นกัลยาณมิตร ช่วยให้งานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ พึงพอใจทุกฝ่าย

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

1.1 การสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ผู้สอนจำเป็นต้องมีประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติตามกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา พัฒนามิติทางจิตวิญญาณ และใช้ประสบการณ์ที่ผ่านการฝึกถ่ายทอดและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงภายใน รู้จักการสะท้อนตนเอง (Self-reflection) ในตัวผู้เรียนจนเกิดความตระหนักรู้ในตนเอง (Self – realization)

1.2 หลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา ช่วยให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การสอนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาจำเป็นต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน มีบรรยากาศสะอาดสงบ ขนาดห้องเรียน สิ่งแวดล้อมรอบข้างล้วนเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้การเรียนการสอนเกิดสัมฤทธิ์ผล

1.3 การประเมินผลรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา ควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนเพื่อการพัฒนาตนเองที่เกิดขึ้นจริงมากกว่าเรียนเพื่อมุ่งหวังผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ เน้นกระบวนการปฏิบัติจริงและประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ประเมินตนเอง ประเมินโดยเพื่อน ประเมินโดยครูผู้สอน

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 กระทรวงศึกษาธิการ ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกระดับมีการขยายผลนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา บูรณาการสู่การเรียนการสอน

2.2 กระทรวงศึกษาธิการ สนับสนุนงบประมาณเพื่อการวิจัยพัฒนาหลักสูตร จิตตปัญญาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทุกระดับ

2.3 ส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษา เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการประยุกต์แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในชีวิตประจำวัน

3. ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาไปใช้

3.1 เปิดสอนเป็นรายวิชาในหลักสูตรกลุ่มวิชาชีพครู การศึกษาทั่วไปหรือวิชาเลือกเสรี

3.2 พัฒนาเป็นกิจกรรมเพื่อฝึกอบรมโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อเสริมสร้างการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

3.3 จัดพิมพ์เป็นเอกสารวิชาการในด้านการส่งเสริมการมีคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อนำหลักสูตรจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่นการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างเป็นระบบ การคิดสร้างสรรค์

4.2 ควรมีการศึกษาวิจัยโดยเพิ่มตัวแปรกลาง เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษาพื้นฐานของนักศึกษา ที่ส่งผลต่อการจัดการการเรียนรู้ตามหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา

4.3 ควรมีการศึกษาวิจัยการนำหลักสูตรจิตตปัญญาไปใช้โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในลักษณะเครือข่ายชุมชนจิตตปัญญาศึกษาโดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

4.4 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบรูปแบบการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษากับรูปแบบการจัดกิจกรรมรูปแบบอื่นๆ เพื่อศึกษาผลของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาครู

4.5 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จิตตปัญญาศึกษาในทุกระดับการศึกษา เพื่อนำผลไปพัฒนาผู้เรียนในบริบทสังคมวัฒนธรรมต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

- จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร.(2550). การวิจัยและพัฒนาจิตตปัญญาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย. ปริญญาานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พัฒนศึกษา) กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน.(2548). วิธีปฏิบัติ 7 ประการเพื่อเข้าสู่แก่นทางจิตวิญญาณ. ในเอกสารประกอบการประชุมการประชุมจิตวิวัฒน์ ครั้งที่ 26. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์. (อัครา).
- ชลลดา ทองทวี และคณะ. (2550). รายงานผลการดำเนินงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยและจัดการความรู้จิตตปัญญาศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมคุณภาพและศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ธนา นิลชัยโกวิทย์. (2551). การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและจิตตปัญญาศึกษา **Transformative Learning and Contemplative Education**. ใน จิตตปัญญาศึกษา : การศึกษาเพื่อการพัฒนา มนุษย์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธนา นิลชัยโกวิทย์.(2552). ศิลปะการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง:คู่มือกระบวนการ จิตตปัญญา ศูนย์จิตตปัญญา มหาวิทยาลัยมหิดล.นครปฐม.
- ประเวศ วะสี.(2550). มหาวิทยาลัยไทยกับจิตตปัญญาศึกษาและไตรยางค์แห่งการศึกษา.กรุงเทพฯ: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดลและแผนงานพัฒนาจิตเพื่อสุขภาพ สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- มาเรียม นิลพันธุ์.(2549). วิจัยทางพุทธกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.นครปฐม,โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ศิลปการวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน.(2551).พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ อักษรA-L. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์
- วิชัย วงษ์ใหญ่.(2537). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ.กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- Sessums, C.D. (January 2, 2007). **Contemplative practice: Transforming the meaning of education**. Repeatdacamber24,2008.formhttp://eduspaces.net/cssessums/wabiog/ 145790.html.
- Heron, J. (1992). **Feeling and Personhood: psychology in Another Key**. London: SAGE Publication.
- Zajone, A. (2006). **Spirituality in Higher Education**. Retrieved June 17,2008, from http://www.amherst.edu.